

Vloga in sodelovanje delavskih zaupnikov v sistemu varnosti in zdravja pri delu

Želja po varnem delu verjetno obstaja, odkar se je človek zavedal, da lahko njegovo nevarno ravnanje povzroči rano, poškodbo, ki ima za posledico ne samo hude bolečine in strah, ampak lahko tudi katastrofalne posledice za njegovo preživetje. Sčasoma je delo postalo načrtovano in ne nazadnje do potankosti organizirano z visokimi tehničnimi zahtevami, katerih cilj je doseči proizvode najvišjih tehnoloških dosežkov. Pri vsem tem pa človek, v našem primeru delavec, ostaja osrednji del procesa bodisi kot načrtovalec, organizator, nadzornik, neposredni izvajalec ali tudi vodja oziroma koordinator delovnih operacij.

Pravne podlage za sodelovanje delavcev pri upravljanju

Sodelovanje delavcev pri upravljanju ima v Sloveniji dolgo tradicijo, še posebej če ne spregledamo in zanemarimo bivše družbene ureditve, ki se je iztekla konec osemdesetih let prejšnjega stoletja. Glede na to, da je po tem času prišlo do bistvenih družbenoekonomskih in predvsem političnih sprememb, je bila vseskozi prisotna želja tako delodajalske kot delojemalske strani po medsebojnem sodelovanju na tistih področjih, kjer je rezultat tovrstnega sodelovanja dvig medsebojnega zaupanja ter s tem boljših rezultatov dela, za katere ima pomembno vlogo tudi raven varnosti in zdravja pri delu.

Zakon o varnosti in zdravju pri delu (Ur. l. RS, št. 43/11; v nadaljevanju ZVZD-1) že v uvodu opredeljuje obvezno medsebojno obveščanje, posvetovanje ter soodločanje o vprašanih varnosti in zdravja pri delu med delodajalci in delavci oziroma njihovimi predstavniki. Podlaga za tovrstno ureditev je predvsem v Zakonu o sodelovanju delavcev pri upravljanju (Ur. l. RS, št. 42/07-UPB), ki med drugim opredeljuje varnost in zdravje pri delu kot kategorijo, o

Najštevilnejši in s tem eni izmed najpomembnejših v proizvodnem procesu so ravno delavci, ki so odgovorni predvsem za dosledno in kakovostno izvedbo del in se ob tem soočajo tudi z nevarnostmi pri delu. V tem delu se je začel razvoj današnjega sistema varnosti in zdravja pri delu. Ker pa je razvoj udeležbe delavcev pri soupravljanju uvidel potrebo po delavcih, ki imajo še posebej izostren odnos do varnosti in zdravja pri delu, je prišlo do sodelovanja delavcev pri upravljanju varnosti in zdravja pri delu.

Avtor:

Mirko Vošner, univ. dipl. var. inž.
BVD – RAVNE, d. o. o.
Koroška cesta 14
2390 Ravne na Koroškem

Foto:

SIJ- Metal Ravne, d. o. o

kateri se morata delodajalska in delavska stran obveščati, posvetovati in po potrebi usklajevati sprejeta stališča.

Na podlagi ZVZD-1 mora delodajalec obveščati delavce o varnem in zdravem delu, izdajati pisna obvestila in navodila, pri čemer so lahko obvestila in navodila tudi ustna, in to samo v primerih, ko gre za izjemne primere, kadar delavcem grozi neposredna nevarnost za življenje in zdravje. Delodajalec mora delavce seznaniti o vrstah nevarnosti v

delovnem okolju in na delovnem mestu, o varnostnih ukrepih, potrebnih za preprečevanje nevarnosti in zmanjševanja škodljivih posledic, o delavcih, zadolženih za izvajanje ukrepov prve pomoči, ter delavcih, zadolženih za izvajanje ukrepov požarnega varstva in evakuacije. Prav tako mora delodajalec zagotoviti ustrezno obveščanje nosečih delavk, mladih in starejših delavcev ter delavcev z zmanjšano delovno zmožnostjo o rezultatih ocenjevanja tveganja ter o ukrepih varnosti in zdravja teh delavcev pri delu.

Delodajalec mora delavcem omogočiti, da sodelujejo pri obravnavi vseh vprašanj, ki zadevajo zagotavljanje varnega in zdravega dela.

Delodajalec se mora z delavci ali njihovimi predstavniki posvetovati

o oceni tveganja kot tudi o vsakem ukrepu, ki lahko vpliva na varnost in zdravje pri delu, o izbiri strokovnega delavca, izvajalca medicine dela, delavcev za prvo pomoč in delavcev za izvajanje strokovnih nalog varstva pred požarom ter o obveščanju delavcev in organizaciji usposabljanj. Delodajalec mora predstavnikom delavcev posredovati izjavo o varnosti z oceno tveganja in dokumentacijo o nezgodah pri delu.

Delavskemu zaupniku za varnost in zdravje pri delu se mora omogočiti ustrezen način dela in zagotoviti pravice, ki veljajo za svet delavcev. Delavci in njihovi predstavniki ne smejo biti postavljeni v neugoden položaj zaradi uresničevanja pravic, ki zadevajo zagotavljanje varnega in zdravega dela.

Delavski zaupnik za varnost in zdravje pri delu lahko od delodajalca zahteva sprejetje ustreznih ukrepov ter pripravi predloge za odpravo in zmanjšanje tveganj za varnost in zdravje pri delu. Zahteva lahko tudi nadzor pristojne inšpekcije, kadar meni, da delodajalec ni zagotovil ustreznih varnostnih ukrepov. Prav tako ima delavski zaupnik pravico prisostvovati inšpekcijskemu nadzoru, kadar ta opravlja nadzor nad zagotavljanjem varnosti in zdravja pri delu, ter pri tem izraziti svoja opažanja. Delodajalec mora seznaniti delavskega zaupnika z ugotovitvami, predlogi in ukrepi nadzornih organov. Poleg tega mora delodajalec za delavske zaupnike za varnost in zdravje pri delu zagotoviti ustrezne oblike usposabljanja.

Vloga delavskih zaupnikov za varnost in zdravje pri delu

Vloga delavskih zaupnikov za varnost in zdravje pri delu je urejena v ZVZD-1 in daje dovolj dobro osnovo za kreativno sodelovanje delavskih zaupnikov pri obravnavi vseh vprašanj, ki zadevajo zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu. Res pa je tudi, da je raven sodelovanja predvsem, če že ne povsem, odvisna od resnične volje po vzajemnem sodelovanju na področju

zagotavljanja varnosti in zdravja pri delu obeh strani, tj. delodajalske, ki jo glede same statusne organiziranosti in velikosti podjetja zastopajo bodisi lastniki podjetja oziroma direktorji, kot na delojemalsku strani, ki jo praviloma zastopa delavski zaupnik za varnost in zdravje pri delu. Pri tem pa ne smemo in ne moremo zanemariti dveh pomembnih akterjev sistema varnosti in zdravja pri delu, in sicer strokovnega delavca za varnost pri delu kot tudi izvajalca medicine dela. Če imata ustrezno vlogo in prave kompetence s področja izvajanja strokovnih nalog varnosti in zdravja pri delu, se pri svojem delu oba neposredno srečujeta tako z delavci kot njihovimi predstavniki za varnost in zdravje pri delu. Skratka, če je

vzpostavljen vzajemen in korekten odnos med omenjenimi udeleženci sistema varnosti in zdravja pri delu, lahko pričakujemo, da se bodo vprašanja, ki se nanašajo na varnost in zdravje pri delu, uspešno razreševala. Delavski zaupniki za varnost in zdravje pri delu imajo pri tem nadvse pomembno vlogo. Dobro poznavanje sistema delovanja varnosti in zdravja pri delu je osnovni pogoj za uspešno delo. Poznavanje notranjega ustroja oziroma delovanja podjetja, v katerem delajo, je naslednji korak, prav tako je pomembno imeti zaupanja vredne odnose z zaposlenimi oziroma delovno sredino, ki jo delavski zaupnik zastopa.

Oblike delovanja delavskih zaupnikov za varnost in zdravje pri delu

Delovanje delavskega zaupnika za varnost in zdravje pri delu v posameznem podjetju je različno, prav tako so znani različni primeri tako imenovanih dobrih praks. V prispevku bi rad izpostavil primer, kako je v enem izmed velikih slovenskih proizvodnih podjetij vzpostavljen

sistem sodelovanja različnih ravni delavcev na področju varnosti in zdravja pri delu, in sicer z delovanjem tima za varnost in zdravje pri delu. V timu, ki ga je imenoval glavni direktor, sodelujejo domača vsi udeleženci sistema varnosti in zdravja pri delu, med katerimi velja zlasti izpostaviti izvršnega direktorja za proizvodnjo, direktorja največjega proizvodnega obrata, ki je hkrati vodja tima, vodjo kadrovske službe, vodjo sistema kakovosti OHSAS 18.001 in ISO 14.000, koordinatorja za varnost pri delu v podjetju, strokovnega delavca za varnost pri delu, izvajalca medicine dela in po potrebi druge strokovne in vodstvene delavce podjetja s področij, kot so vodja vzdrževanja, svetovalec za kemikalije, idr. V tim je zaradi velikosti podjetja vključenih več delavskih zaupnikov za varnost in zdravje pri delu, ki zastopajo proizvodne enote, ter predstavnikov reprezentativnih sindikatov, organiziranih na ravni podjetja. Tim je neposredno odgovoren glavnemu direktorju podjetja, ki se v okviru zahtevnosti obravnavane problematike s področja varnosti in zdravja pri delu redno udeležuje

sej. Pri tem velja omeniti, da ima podjetje za izvajanje nalog varnosti in zdravja pri delu izbranega zunanje strokovnega delavca za varnost pri delu kot tudi zunanje izvajalca medicine dela.

Delovanje tima koordinira vodja tima, ki je odgovoren za sklic sestankov, določanje obravnavanih vsebin, in glede na obravnavano problematiko vabi vse ali posamezne delavske zaupnike za varnost in zdravje pri delu in predstavnike reprezentativnih sindikatov. Delo tima je usmerjeno predvsem v pripravo nabora ukrepov na področju varnosti in zdravja pri delu, pri čemer se vodja tima odloča o sestavi članov tima. Pretežno so to strokovnjaki s posameznega delovnega področja. Ko so ukrepi varnosti in zdravja pri delu oblikovani do ravni njihovega sprejemanja, so v delo tima vključeni še delavski zaupniki za varnost in zdravje pri delu, ki s svojimi predlogi sooblikujejo odločitve in ukrepe na področju varnosti in zdravja pri delu.

V preteklem obdobju se je tim za varnost in zdravje pri delu pretežno ukvarjal s pripravo in implementacijo ukrepov varnosti in zdravja pri delu na podlagi izdelane sprejete izjave o varnosti z oceno tveganja. Slednja je bila rezultat interdisciplinarnega dela številnih članov delovne skupine, ki jo je vodilo pooblaščenno podjetje za izvajanje strokovnih nalog varnosti pri delu v sodelovanju z izvajalcem medicine dela. Ker gre za ocenjevanje tveganja v izrazito proizvodnem podjetju z zahtevnimi, kompleksnimi in zaradi tehnologije dela nevarnimi

delovnimi procesi, se je v pripravo ocene tveganja, zlasti pa v pripravo ustreznih ter še posebej učinkovitih ukrepov vključilo nekaj deset strokovnjakov z različnih področij. Za osnovo priprave ocene tveganja pri delu in zdravstvene ocene smo uporabili empirično zbrane podatke na podlagi predhodno izdelane analize delovnih mest (ADM), vključno z opravljenimi številnimi merskimi analizami delovnih mest (MADM), pridobljenimi z nizom meritev in raziskav posameznih delovnih procesov. Ocene tveganja je sledila priprava nabora ukrepov za zagotavljanje ustrezne ravni varnosti in zdravja pri delu, pri pripravi katerih je bila nepogrešljiva tako pomoč delavcev z bogatimi delovnimi izkušnjami kot izredno angažiranih delavskih zaupnikov za varnost in zdravje pri delu v posamezni delovni sredini. Potem ko je glavni direktor podpisal izjavo o varnosti z oceno tveganja, je bila izvedena široka kampanja za uvajanje sprejetih ukrepov varnosti in zdravja pri delu, pri kateri so imeli ključno vlogo neposredni vodje – delovodje in delavski zaupniki za varnost in zdravje pri delu. V zadnjem času pa se tim za varnost in zdravje pri delu ukvarja predvsem s projektom promocije zdravja na delovnem mestu, s preprečevanjem zlorabe uživanja alkohola in prepovedanih drog na delovnem mestu in učinkovitimi ukrepi za zmanjševanje nevarnih dogodkov in Vprašalnik 5 X zakaj? (5 X ?). Prvi je predvsem usmerjen

v podrobno analiziranje okoliščin, ki nastajajo pred pojavom nezgode pri delu, drugi pa je usmerjen v poglobljeno analiziranje vzrokov nastalih nezgod pri delu. Ocenjujemo, da je vloga delavskih zaupnikov za varnost in zdravje pri delu pri obeh projektih izredno pomembna, saj je treba z ozaveščanjem na področju varnosti in zdravja pri delu doseči prav slehernega delavca v podjetju in ga zlasti motivirati za varno opravljanje dela. V tem vidimo snovalci ukrepov varnosti in zdravja pri delu v podjetju zelo pomembno vlogo delavskih zaupnikov.

Delavski zaupniki za varnost in zdravje pri delu pa se vključujejo tudi v pripravo vrste drugih ukrepov za zagotavljanje ustrezne ravni varnosti in zdravja pri delu. Predvsem velja omeniti njihov neposredni kontakt s strokovnim delavcem za varnost pri delu in z izvajalcem medicine dela. Neposrednost in dostopnost strokovnih delavcev za varnost in zdravje pri delu delavskim zaupnikom za varnost in zdravje pri delu, njihovo svetovanje ter pojasnjevanje odprtih vprašanj in dilem sta porok za medsebojno zaupanje in doseg pričačakovanih ciljev na področju varnosti in zdravja pri delu.

Zaključek

Delavski zaupnik za varnost in zdravje pri delu ni le formalen akter sicer pravno reguliranega sistema varnosti in zdravja pri delu v posameznem podjetju, ampak se kaže povsod tam, kjer je vključen in sprejet kot enakopraven član soodločanja pri razreševanju vprašanj s področja varnosti in zdravja pri delu ter kot pomemben sooblikovalec politike varnosti in zdravja pri delu. To še zlasti velja za tiste delavske zaupnike, ki kažejo naklonjenost področju varnosti in zdravja pri delu in imajo hkrati večletne bogate delovne izkušnje iz delovne sredine, ki jo zastopajo. Tako izbrani predstavniki delavcev za varnost in zdravje pri delu pomembno sooblikujejo učinkovite ukrepe varnosti in zdravja pri delu, s čimer prispevajo ne samo pomemben delež k obvladovanju tveganj pri delu, ampak tudi pomemben prispevek k dobrim poslovnim rezultatom, saj predstavlja doseganje visoke ravni varnosti pri delu pomemben delež k uspešnemu poslovanju podjetja. Varnost in zdravje pri delu se zlasti v zdajšnjih zaostrenih razmerah gospodarjenja kaže kot izrazita ekonomska kategorija, saj podjetja z visoko ravno varnosti in zdravja pri delu praviloma dosegajo nadpovprečne poslovne rezultate in obratno, podjetja z izrazitimi negativnimi kazalci varnosti in zdravja pri delu se soočajo z resnimi ekonomskimi težavami. Zato je soupravljanje delavcev preko delavskih zaupnikov na področju varnosti in zdravja pri delu doseglo dobre rezultate tam, kjer sta menedžment podjetja na eni in delavci na drugi strani našla vzajemno zaupanje in sodelovanje.